

فصلنامه تخصصی علوم سیاسی

دوره ۲۰، شماره ۶۸، پاییز ۱۴۰۳

نوع مقاله: علمی پژوهشی

صفحات: ۶۳-۴۵

واکاوی راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی ایران با تاکید بر اندیشه امام خامنه ای (مد ظله العالی)

اصغر رجبی ده برزویی^۱

چکیده

هدف مقاله حاضر واکاوی راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی ایران با تاکید بر اندیشه امام خامنه ای (مد ظله العالی) می باشد. امام خامنه ای بر اساس آموزه‌های اسلام، نقش و جایگاه ویژه‌ای را برای عناصر فرهنگی قائل هستند. یکی از نکات اساسی در اندیشه ایشان توجه به دیپلماسی فرهنگی بوده است. در پژوهش حاضر تلاش شده به این سؤال پاسخ داده شود که راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی ایران با تاکید بر اندیشه امام خامنه ای چیست؟ در فرضیه بیان می شود که توجه به اندیشه مقام معظم رهبری در ارائه راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی نقش اساسی دارد. پژوهشگران با استفاده از روش های اسنادی و تحلیل محتوای کیفی به بررسی این فرضیه می پردازند. از مقولات مستخرجه از بیانات امام خامنه ای می توان به استفاده از ظرفیت ها، ابتکار عمل، کارآمدی، اصلاح ساختارها، هماهنگی دستگاه ها، انسجام، مدیریت جهادی، دیپلماسی فعال، توزیع قدرت متناسب، تحرک بی وقفه و حضور فعال در معاهدات را نام برد. نتایج پژوهش حاضر نشان می دهد که از اصول مهم و تاثیر گذار راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی می توان به بهره گیری از فن آوری های نوین، پرهیز از موازی کاری، سازماندهی و انسجام مدیریتی، توسعه قدرت نرم نظام و بسترسازی فرهنگی در کشورهای منطقه اشاره کرد.

واژگان کلیدی: امام خامنه ای، بسترسازی فرهنگی، دیپلماسی فرهنگی، قدرت نرم، موازی کاری

۱- گروه معارف، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران asgharrajabi021@gmail.com

مقدمه

انقلاب اسلامی ایران با تمرکز بر امور فرهنگی به پیروزی دست یافت و عناصر فرهنگی در آن غلبه داشت. این غلبه باعث شد تا در عرصه داخلی و بین المللی انتظار رفتارهای فرهنگی از جمهوری اسلامی بالا برود. در میان انواع دیپلماسی عمومی، دیپلماسی فرهنگی نقشی اساسی و تأثیرگذار ایفا می کرد. این عوامل موجب شد تا دیپلماسی فرهنگی در جمهوری اسلامی دارای اهمیت فراوان گردد. در واقع این توصیه‌ها و تأکیدات بیش از آنکه ماهیت سلبی داشته باشد، ماهیت ایجابی دارد. طبعاً برای هر کشوری که در عرصه فرهنگ بودجه‌هایی هرینه می‌کند، مسئله سیاست فرهنگی اهمیت می‌یابد و لازم است اولویت‌ها و جهت‌گیری‌ها در صرف این هزینه‌ها مشخص شود. نابرابری‌های تاریخی و ساختاری در میدان فرهنگ یکی از شاخصه‌های اولویت‌سنجی در سیاست‌گذاری فرهنگی است. به‌عنوان مثال، کشوری که سال‌ها شاهد مناسبات تبعیض نژادی بوده و اکنون نیز با گرایش‌های نژادپرستانه مواجه است، طبعاً تلاش می‌کند برای اصلاح نگرش‌های شهروندان و ایجاد زمینه‌ی همزیستی مسالمت‌آمیز میان نژادهای مختلف، از برنامه‌ها و آثاری که در راستای این سیاست‌ها هستند، حمایت بیشتری به‌عمل آورد. مقام معظم رهبری در این خصوص اشاره می‌کنند: «فرهنگ حوزه اصلی اقتدار ماست.» در واقع اگر قرار است فعالیتی در زمینه دیپلماسی فرهنگی داشته باشیم حتماً حوزه فرهنگ از حوزه‌های برجسته است. به طوری که زمانی گفته می‌شد دیپلماسی فرهنگی ابزار دیپلماسی سیاسی است اما امروز گفته می‌شود فرهنگ هدف دیپلماسی است نه ابزار آن. فرهنگ ابزاری است که در خدمت سیاست خارجی یک کشور یا ساختار قرار می‌گیرد، نه بالعکس. نگاه روبنایی و سطحی نسبت به مقوله فرهنگ در غرب، سبب شده است دیپلماسی فرهنگی یا دیپلماسی عمومی در آمریکا و اروپا نیز نه به مثابه یک الگوواره گفتمانی - عملیاتی بلکه، در قالب نوعی ابزار یا مجرای برآورده‌سازی اهداف سیاسی - اقتصادی تعریف شود. دیپلماسی فرهنگی تلاش می‌کند با استفاده از فرهنگ و عناصر و مولفه‌های فرهنگی مانند: ایده‌ها، ارزش‌ها، اطلاعات، هنر، زبان و ادبیات، بر افکار عمومی دیگر کشورها تأثیر بگذارد (هدایتی شهیدانی و همکاران، ۱۳۹۸: ۹۰). در پژوهش حاضر تلاش شده به این سؤال پاسخ داده شود که راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی ایران با تأکید بر اندیشه امام خامنه‌ای چیست؟ در فرضیه بیان می‌شود که توجه به اندیشه مقام معظم رهبری در ارائه راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی نقش اساسی دارد.

واکاوای راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی ایران با تاکید بر اندیشه امام خامنه ای (مد

ظله العالی) / رجبی ده برزویی

در حوزه فرهنگ، نمی توان میان رویکردها و کارکردهای فرهنگی کشور در داخل و خارج تفکیک و تمایزی به لحاظ ماهوی قائل شد. ماموریت های فرهنگی در داخل و خارج از کشور، منبعث از مصدری واحد بوده و لازم است در همپوشانی و هم افزایی کامل با یکدیگر تعریف و عملیاتی شود. در این نگاه کلان، لازم است برای هرگونه سیاستگذاری و تصمیمی که در عرصه فرهنگی صورت می پذیرد، پیوست بین المللی، مورد توجه قرار گیرد. همچنین نمی توان تاثیر مصوبات و قوانین بین المللی را بر کلان روندهای داخلی انکار کرد. به همین دلیل است که حضور موثر در مجامع جهانی و تاثیرگذار به یک ضرورت مبدل شده و مواجهه فعال و تعامل سازنده در حوزه های مرتبط با اسناد بین المللی فرهنگ و علم از نکات مورد تاکید است. در حکومت ها و جوامعی که اصالت تاریخی و اعتقادی پررنگی داشته یا به لحاظ ماهوی گفتمان محور هستند، قطعاً نمی توان فرهنگ را به مثابه یک متغیر وابسته در نظر گرفت. این قاعده به صورت ویژه در خصوص انقلاب اسلامی ایران و نظام جمهوری اسلامی صادق است. باید تاکید کنیم که اصالت اعتقادی و گفتمانی جامعه ما منبعث از فرهنگ غنی اسلامی - ایرانی است. در نگاه مبنایی رهبر معظم انقلاب حضرت آیت ا... خامنه ای (مدظله العالی)، فرهنگ نه یک ابزار، بلکه یک بستر و زیربنا محسوب می شود که می توان دیگر پدیده ها و دغدغه ها در کشور را معطوف به آن تعریف کرد. دیپلماسی فرهنگی به معنای استفاده از مجاری و ظرفیت های فرهنگی در مسیر شناساندن، تثبیت و گسترش ارزش ها، راهبردهای کلان، اصول و گفتمان انقلاب اسلامی در منطقه و جهان محسوب می شود. در دیپلماسی فرهنگی، ما با مخاطبان عام و خاص مواجه هستیم. طیف بندی مخاطبان بر اساس نقاط اشتراک ذاتی و اکتسابی در حوزه فرهنگ، یک اصل مهم در پیشبرد این نوع دیپلماسی محسوب می شود. دیپلماسی فرهنگی، از آنجا که منبعث از فرهنگ اصیل اسلامی - ایرانی بوده و مخاطبان آن نیز گسترده تر از دیپلماسی رسمی (سیاسی) است، نقشی ویژه در مناسبات منطقه ای و بین المللی کشورمان ایفا خواهد کرد. منظور از دیپلماسی فرهنگی دانش بنیان، کشف و احصای ظرفیت های بالقوه و بالفعل فرهنگی در آن سوی مرزها و تعریف نسبت آنها در قبال دغدغه های اساسی کشور و در نهایت، تبدیل آنها به فایده است. این فایده و سود، اگرچه جنس و ماهیتی فرهنگی دارد اما در تمامی حوزه ها (اعم از سیاسی، اقتصادی و اجتماعی) انعکاسی ملموس و موثر خواهد داشت.

پیشینه پژوهش

در خصوص واکاوی راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی در اندیشه امام خامنه ای تاکنون آثار چندی به رشته تحریر درآمده است. از جمله آقای علی اصغر جعفری (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان دیپلماسی فرهنگی در منظومه فکری و سیره عملی آیت الله العظمی سید علی خامنه ای؛ مطالعه موردی نامه به جوانان غربی، این مسئله مورد کنکاش قرار گرفته است.

آقایان محمد اللهیاری فومنی و محمد باقر خرمشاد (۱۳۹۹) در مقاله ای با عنوان دیپلماسی فرهنگی انقلاب اسلامی در حوزه روابط فرهنگی بین المللی انجام پذیرفته است. این مقاله در عرصه روابط فرهنگی حفاصل دوران ریاست جمهوری آیت الله خامنه ای تا حجت الاسلام حسن روحانی را در عرصه دیپلماسی فرهنگی مورد مطالعه قرار داده است.

آقای محمدرضا کوهکن (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان الگوی ارتباطات بین المللی مردم ایران از منظر مقام معظم رهبری به این نتیجه رسیده است که بر اساس نظر رهبر معظم انقلاب، تمامی مردم ایران وظیفه دارند سطحی از نقش آفرینی جهانی را ایفا کنند. راهکارهای اجرایی ایشان برای نقش آفرینی جهانی مردم را می توان به دو دسته ارتباطات درون فردی و ارتباطات بین المللی تقسیم کرد.

خانم سمانه السادات صفویه و آقای محمد رضا حاتمی (۱۳۹۵) در مقاله ای با عنوان چیستی دیپلماسی فرهنگی در منظومه اندیشه های رهبری نظام جمهوری اسلامی ایران انجام پذیرفته است. این مقاله چیستی دیپلماسی فرهنگی از دیدگاه رهبری انقلاب حکمت اسلامی و دیپلماسی فطری را شامل می شود که در نتیجه با بهره مندی از حکمت اسلامی و بهره گیری از دیپلماسی فطری کیفیت دیپلماسی فرهنگی افزایش خواهد یافت.

آقای محمد قربانی گلشن آبادی و منوچهر محمدی (۱۳۹۶) در مقاله ای با عنوان مولفه های دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران که با روش توصیفی و تحلیلی انجام شده است، نشان می دهد مولفه های ارزشی بینشی، بیشترین درجه اهمیت را از نظر صاحب نظران و در مقایسه با سایر مولفه ها به خود اختصاص داده است و البته میزان موفقیت بیشتری، هم در شرایط فعلی و هم در شرایط آتی (۱۴۰۴) خواهد داشت.

مطالعه پژوهش های انجام شده نکات مناسبی را روشن می سازد. در حالی که وجه تفاوت این پژوهش این است که سعی می کند در قالب یک چارچوب نظری در عین پرداختن به تبیین گفتمان آراء و بیانات امام خامنه ای در خصوص راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی ایرانیز مورد مطالعه قرار دهد. منظور از نوآوری یعنی به کارگیری توانایی های ذهنی برای ایجاد یک فکر یا پژوهشی جدید. همان طور که در پیشینه فوق دیده می شود پژوهش هایی در

واکاوی راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی ایران با تاکید بر اندیشه امام خامنه ای (مد

ظله العالی) / رجبی ده برزویی

خصوص دیپلماسی فرهنگی توسط پژوهشگران مختلف صورت گرفته است، اما مقاله پیش رو به واکاوی راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی در اندیشه امام خامنه ای می پردازد.

چارچوب نظری

دیپلماسی

دیپلماسی در واقع فن مدیریت تعامل با جهان خارج از سوی نهادها، دولت‌ها و سازمانهاست. قطعا ابزارها و سازوکارهای متعددی برای اعمال این مدیریت می توان در نظر گرفت (صالحی امیری و محمدی: ۱۳۸۹، ۱۰۸). در این مسیر می توان گفت دولت‌ها دیگر بازیگران صفر در صحنه بین‌المللی نیستند و موازی با مردم قرار خواهند گرفت (صباغیان، ۱۳۸۶: ۲). عصر کنونی، تغییرات گسترده و پیچیده شدن مفهوم قدرت و راه‌های افزایش آن است. در این میان دیپلماسی به مثابه مغز متفکر قدرت ملی به گونه‌های متحول شده که دیپلماسی به ده‌ها پیشوند و پسوند متصف شده است. دیپلماسی در دنیای امروز دستخوش دگرگونی‌های اساسی شده و تقسیم بندی‌های مختلفی از آن به عمل آمده است (درخسه و کلیشمی، ۱۳۹۶: ۵). در میان انواع دیپلماسی نوین اعم از دیپلماسی عمومی، دیپلماسی رسانه‌ای و دیپلماسی آموزش، دیپلماسی فرهنگی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

دیپلماسی فرهنگی

فرانک نینکوویچ، دیپلماسی فرهنگی را تلاش برای ارتقای سطح ارتباطات و تعامل میان ملل جهان با هدف طراحی و بنیاد نهادن تفاهم‌نامه‌ها و توافقاتی بر اساس ارزش‌های مشترک می‌داند (Ninkovich, 1996, 3). این در حالی است که بنا به تعریف گیفورد مالون، دیپلماسی فرهنگی عبارت است از معماری یک بزرگراه دوطرفه به منظور ایجاد کانال‌هایی برای معرفی تصویر واقعی و ارزش‌های یک ملت (Malone, 1988, 12). و در تعریف میلتن کامینگز، دیپلماسی فرهنگی عبارت است از مبادله ایده‌ها، اطلاعات، هنر، نحوه زندگی، نظام ارزشی، سنتها و اعتقادات به منظور دستیابی به مفاهیم مشترک و تقویت تفاهم متقابل میان ملت‌ها و کشورها (Cummins, 2003, 1). منظور از دیپلماسی فرهنگی، تلاش برای درک، آگاهی، مشارکت و تأثیر بر افکار عمومی نهادها، سازمان‌ها و دولت‌های سایر کشورهاست. (صالحی امیری و محمدی، ۱۳۸۹، ۱۴) دیپلماسی فرهنگی این امکان و توان به کشورها می‌دهد تا در طرف مقابل نفوذ کنند، این ابزار در سیاست خارجی با ایجاد بنیان اعتماد و تفاهم زمینه را

برای اجرای سیاست‌ها و اقدامات سیاسی، اقتصادی و امنیتی فراهم می‌کند (داداندیش و احدی، ۱۳۹۰: ۱۴۳).

قدرت نرم

اندیشمندان و محققان سیاست بین‌الملل و مطالعات راهبردی در این نکته اشتراک نظر دارند که در مناسبات بین واحدهای سیاسی و نیز در عرصه نظام بین‌الملل می‌توان از دو نوع قدرت سخت و نرم سخن گفت (عباسی و همکاران، ۱۴۰۲: ۲۵). قدرت نرم عبارت است از توانایی کسب مطلوب از طریق جاذبه، نه از طریق اجبار یا تطمیع. قدرت نرم از جذابیت فرهنگ، ایده آل‌های سیاسی و سیاست‌های یک کشور ناشی می‌شود. وقتی سیاست‌های ما از نظر دیگران مشروع و مورد قبول باشد، قدرت نرم ما افزایش می‌یابد (نای، ۱۳۸۹: ۲۴). به عقیده جوزف نای^۱، در عصر جهانی اطلاعات، تمامی منابع قدرت نظامی، اقتصادی، و نرم هر چند به درجات مختلف، ولی به یکدیگر مرتبط باقی خواهند ماند. با این حال به نظر وی قدرت نرم اهمیت و معنای پیوسته افزون‌تری خواهند یافت، به گونه‌ای که کشورها وارد سیاست‌های رقابتی ایجاد جذابیت، مشروعیت و اعتبار خواهند گردید. به نظر وی سه منبع عمده برای قدرت نرم یک کشور وجود دارد که عبارت‌اند از: فرهنگ‌نگامی که برای سایر کشورها از جذابیت برخوردار گردد، ارزش‌های سیاسی، هنگامی که با ارزش‌های اجتماعی داخلی، خارجی و روح حاکم بر سیاست‌های خارجی کشور مطابقت داشته باشد و مشروعیت، یعنی زمانی که سایر کشورها فرهنگ ملی کشور مورد نظر را مشروع و اخلاقی تلقی نمایند (Nye, 2004:4). در واقع آمریکا، به استفاده از قدرت نرم خود در قالب فرهنگ و سیاست‌ها و ارزش‌ها در پی رسیدن به رهبری ایدئولوژیک جهانی است (دهشیار، ۱۳۸۷: ۴۳۷). به طور کلی قدرت نرم، برآیند تصویرسازی مثبت، ارائه چهره موجه از خود، کسب اعتبار در افکار عمومی داخلی و خارجی، قدرت تأثیرگذاری غیرمستقیم توأم با رضایت بر دیگران، اراده دیگران را تابع اراده خویش ساختن و مؤلفه‌هایی از این نوع بوده و در برابر مفهوم قدرت سخت یا قدرت نظامی و تسلیحاتی قرار می‌گیرد (افتخاری، ۱۳۸۹: ۱۳۷).

نفوذ بر روی توده‌های خارجی و آوردن آنها به صحنه بین‌المللی، به منظور فراهم آوردن فشار موثر به دولت‌های آنها، در نظر گرفته می‌شود. دیپلماسی فرهنگی فرایند موثری است که در آن فرهنگ یک ملت به جهان بیرون عرضه می‌شود و خصوصیات منحصر به فرد فرهنگی

---

^۱ Joseph Nye

واکوی راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی ایران با تاکید بر اندیشه امام خامنه ای (مد

ظله العالی) / رجبی ده برزویی

ملتها در سطوح دو جانبه و چند جانبه ترویج می یابند. تاثیرگذاری فرهنگ در حوزه سیاست خارجی به حدی است که در عصر کنونی از فرهنگ به عنوان قدرت نرم در سیاست خارجی بحث می شود که عنوان دیپلماسی فرهنگی به آن می دهند و به معنای استفاده از ابزارها و مکانیسم های فرهنگی برای معرفی و انتقال فرهنگ و تمدن یک سرزمین به سرزمین و فرهنگ دیگر است.

روش شناسی پژوهش

پژوهشگران با استفاده از روش های اسنادی و تحلیل محتوای کیفی به بررسی این فرضیه می پردازند. این پژوهش دارای دو جامعه آماری اسنادی و خبرگی است. جامعه اسنادی در برگیرنده تمامی اسناد و مدارک منتشر شده و قابل دسترس مربوط به فرمایشات امام خامنه ای ارتباط با دیپلماسی فرهنگی بوده و در بخش شناسایی اجزاء و مفاهیم مرتبط با گفتمان، جامعه آماری خبرگی شامل خبرگان و افراد متخصص با روش نمونه گیری به صورت اشباع هدفمند با تعداد نمونه های اشباع کیفی بوده است. در این پژوهش، برای گردآوری داده ها از هر دو روش میدانی و کتابخانه ای استفاده شده است.

دیپلماسی فرهنگی در اندیشه امام خامنه ای

در میان انواع دیپلماسی نوین اعم از دیپلماسی عمومی، دیپلماسی رسانه ای و دیپلماسی آموزش، دیپلماسی فرهنگی از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

حضرت آیت الله خامنه ای، دستگاه دیپلماسی کارآمد را رکنی اساسی برای اداره موفق کشور می داند و با بیان شش ضابطه الزامی در دیپلماسی سیاسی و فرهنگی بیان داشتند: رعایت این شاخص ها، نشانه سیاست خارجی موفق است و اگر این ضابطه ها مشاهده نشد، یا در نظریه سیاست خارجی و یا در کارکرد و عملیات دیپلماسی دچار مشکل هستیم. توانایی تبیین اقناع کننده منطق رویکردهای کشور در مسائل مختلف، حضور اثرگذار و جهت بخش در پدیده ها، حوادث و جریان های مختلف سیاسی-اقتصادی جهان، رفع و کاهش سیاست ها و تصمیمات تهدیدآمیز علیه ایران، تضعیف کانون های خطرآفرین، تقویت دولت ها و مجموعه های متحد و همراه با ایران و توسعه عمق راهبردی کشور و قدرت تشخیص لایه های پنهان در تصمیمات و اقدامات منطقه ای و جهانی، شش ضابطه ای است که ایشان در تشریح یک سیاست خارجی موفق و افتخارآمیز، بیان کردند. ایشان در باب کیفیت و کمیّت نیروی انسانی در وزارت امور خارجه و جذب عناصر کارآمد و قابل اعتماد بیان می دارند که: وزارت

امور خارجه باید نیروهایی جذب کند که عمیقاً و از بُن دندان به مبانی فکری و سیاسی انقلاب و جمهوری اسلامی باور داشته باشند، و با انگیزه کافی و اراده‌ای قوی و تحرک و فعالیت در مقابل طوفان‌های فکری و تبلیغاتی بیگانگان بایستند و خم نشوند و راقبت از انگیزه، ایمان و اراده نیروها، وظیفه مهم دستگاه وزارت امور خارجه است. دیپلمات ایرانی باید نماد ایمان، عشق به ایران عزیز، غیرت، عزم و اراده و تحرک و پر کاری باشد و گفتار و رفتارشان برای ملت ایران هم احترام برانگیز باشد. همچنین امروز همراهی و هم‌جهتی برخی کشورهای بزرگ و مهم دنیا با جمهوری اسلامی ایران در برخی جریانها و خطوط اساسی سیاست بین‌الملل پدیده‌ای بی‌سابقه است که باید با قدر دانستن این فرصت، ارتباطات با آن کشورها را تقویت کنیم. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مسئولان وزارت امور خارجه، سفرا و روسای نمایندگی‌های جمهوری اسلامی ایران در خارج کشور ۱۳/۰۳/۱۴۰۲

یافته‌های پژوهش

در مرحله نخست، فرازهایی که به موضوع این پژوهش اشاره داشته (دیپلماسی فرهنگی)، انتخاب و در هر فیش، کلمات مورد نظر برای ادامه کار استخراج شده و مورد بررسی قرار گرفته است. در مرحله بعد کلیدواژه‌های مرتبط با دیپلماسی فرهنگی توسط پژوهشگران استخراج گردید. با مروری بر ادبیات پژوهش و الگوهای مربوط در این زمینه و همچنین به دلیل استفاده از روش انجام تحلیل محتوی کیفی در مطالعه حاضر، الگوی مفهومی متشکل از سه مرحله کلی کد گذاری باز، کد گذاری محوری و کد گذاری انتخابی ترسیم گردید. در کد گذاری انتخابی، یافته‌های مراحل کد گذاری قبلی را گرفته، مقوله محوری (مضمون) را انتخاب نموده، به شکلی نظام مند آن را به دیگر مقوله‌ها ربط داده، روابط را اثبات کرده و مقوله‌های را که به بهبود و توسعه بیشتری نیاز داشته، تکمیل می‌کند. در ابتدا به منظور تبیین و استخراج هر چه دقیق تر مفاهیم از آثار و بیانات امام خامنه‌ای در بحث دیپلماسی فرهنگی با بهره‌گیری از نرم افزار مکس کیو دی مبادرت به تحلیل محتوای کیفی این بیانات شد.

تحلیل محتوی کیفی آراء و بیانات امام خامنه‌ای در حوزه دیپلماسی فرهنگی در بخش تحلیل محتوای کیفی، از آنجا که در پژوهش حاضر از رهیافت نظام مند استراوس و کوربین برای نظریه‌مبنایی که بر استفاده از گام‌های تحلیل داده‌ها مشتمل بر کد گذاری (باز، محوری و انتخابی) تاکید دارند، استفاده شده است.

جدول ۱: نحوه استخراج مفاهیم از تدابیر و فرامین امام خامنه‌ای در موضوع دیپلماسی فرهنگی

متن بیانات امام خامنه‌ای	مفاهیم	نشانی
--------------------------	--------	-------

واکوی راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی ایران با تاکید بر اندیشه امام خامنه ای (مد

ظله العالی) / رجبی ده برزویی

<p>۱۳۸۲/۰۵/۱۵ بیانات در دیدار کارگزاران نظام</p>	<p>کارآمدی تحرک بی وقفه جهت دار بودن حضور فعال در معاهدات دیپلماسی انقلابی حضور فعال در عرصه های بین المللی</p>	<p>در زمینه دیپلماسی، کارآمدی، تحرک بی وقفه، جهتدار بودن و حضور فعال در معاهدات و مجموعه ها و هسته های منطقه ای و جهانی مورد نظر است.</p>
--	---	---

نتایج حاصل از بررسی های انجام گرفته و احصا واژگان کلیدی مربوط به هر یک از فراز ها ، به تفکیک جداول ۲ و ۳ به ترتیب مستخرجه از فرمایشات معظم له قابل مشاهده است.
جدول ۲: مفاهیم استخراج شده از فرمایشات امام خامنه ای در بحث دیپلماسی فرهنگی

عنوان کلید واژه ها	عنوان کلید واژه ها	عنوان کلید واژه ها
جریان سازی فرهنگی	ابتکار عمل	هسته های فکری
کار گروه فرهنگی	آتش به اختیار	تولید فرهنگی مناسب
بی اعتمادی به کشورهای سلطه گر	آرمان گرایی	عقلانیت
جلوگیری از تحریف انقلاب	حفظ حریم امنیتی فکری	حفظ حریم اخلاقی
تمرکز بر تصمیم گیری	رعایت اصول اخلاقی	شرطی نکردن جامعه
درون گرایی	تدبیر درست	استفاده از ظرفیت ها
مسئولیت پذیری	صداقت	مدیریت جهادی
حرکت جهادی	اصلاح ساختارها	مدیریت شجاعانه
امید به آینده	کارآمدی	تحرک بی وقفه
جهت دار بودن	حضور فعال	ارتباطات جهانی
هماهنگی دستگاه ها	تقویت دستگاه ها	حضور فعال در معاهدات

فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، دوره ۲۰، شماره ۶۸، پاییز ۱۴۰۳

دیپلماسی فعال	انعطاف پذیری	ایمان به خدا
---------------	--------------	--------------

در همین راستا، متون منتقل شده به سامانه از طریق روش های موجود در نرم افزار، در سامانه مربوط به کد پس از تعیین مفاهیم، کد گذاری شدند و مفاهیم کلی و انتزاعی (مقولات) حسب مورد، مشخص و سپس واژه های متناظر هر مفهوم کلی استخراج شد (جدول ۳).

جدول ۳: فراوانی و مقولات استخراج شده از آراء و بیانات امام خامنه ای

ردیف	واژگان	فراوانی
۱	ارتباطات جهانی	۱۹
۲	حضور فعال	۳۲
۳	کارآمدی	۲۸
۴	ابتکار عمل	۲۱
۵	تدبیر درست	۱۸
۶	استفاده از ظرفیت ها	۳۳
۷	عقلانیت	۱۸
۸	حفظ حریم امنیت فکری	۱۴
۹	رعایت اصول اخلاقی	۱۶
۱۰	اصلاح ساختارها	۳۷
۱۱	جهت دار بودن	۲۱
۱۲	هماهنگی دستگاه ها	۱۸
۱۳	انسجام	۲۴
۱۴	مدیریت جهادی	۲۷
۱۵	تمرکز بر تصمیم گیری	۱۶
۱۶	جلوگیری از تحریف انقلاب	۱۶
۱۷	کارگروه فرهنگی	۱۵
۱۸	آرمان گرایی	۲۲
۱۹	دیپلماسی فعال	۳۲
۲۰	ایمان به خدا	۲۳
۲۱	توزیع قدرت متناسب	۲۶

واکاوای راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی ایران با تاکید بر اندیشه امام خامنه ای (مد

ظله العالی) / رجبی ده برزویی

۲۲	استکبار ستیزی	۱۷
۲۳	تحرک بی وقفه	۳۹
۲۴	عدم تضعیف همدیگر	۲۴
۲۵	حضور فعال در معاهدات	۳۶
۲۶	انعطاف پذیری	۱۸
۲۷	بی اعتمادی به کشورهای سلطه گر	۲۳

در مرحله کد گذاری انتخابی با استفاده از قابلیت های موجود در نرم افزار، مضمون سازی شدند و پس از تایید مضامین به روش خبرگی در نهایت، جدول ۴، حاوی مضامین و مقولات براساس گفتمان مقام معظم رهبری برای دیپلماسی فرهنگی ناشی از تحلیل محتوای کیفی به دست آمد.

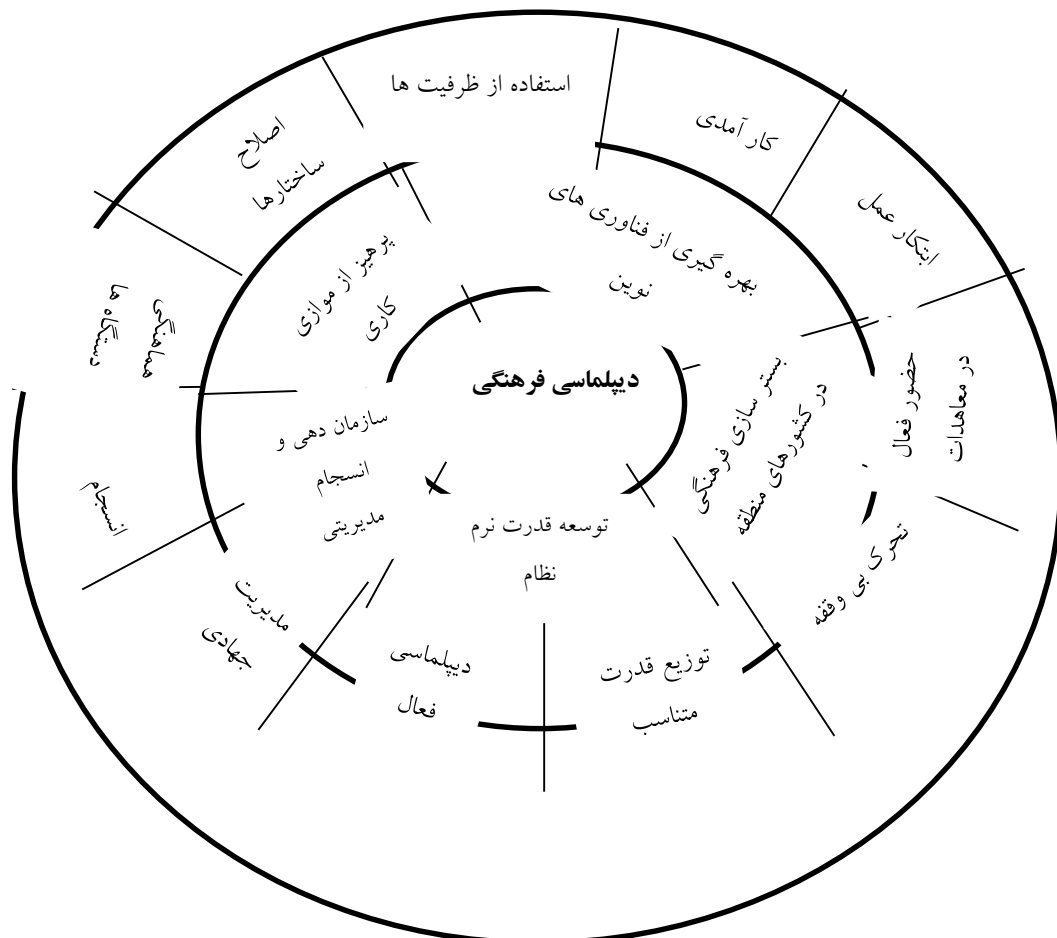
جدول ۴: مضامین و مقوله های مرتبط با دیپلماسی فرهنگی در فرمایشات امام خامنه ای

مضامین	مقولات	نشانی (بیانات امام خامنه ای به تاریخ)
بهره گیری از فناوری های نوین	استفاده از ظرفیت ها ابتکار عمل کار آمدی	۱۳۸۲/۰۵/۱۰ ۱۳۹۶/۰۴/۰۵ ۱۳۸۲/۰۵/۱۵
پرهیز از موازی کاری	اصلاح ساختارها هماهنگی دستگاه ها	۱۳۹۸/۰۲/۲۴ ۱۳۹۸/۰۳/۰۱
سازماندهی و انسجام مدیریتی	انسجام مدیریت جهادی	۱۳۸۴/۰۳/۰۸ ۱۴۰۰/۰۵/۱۲
توسعه قدرت نرم نظام	دیپلماسی فعال توزیع قدرت متناسب	۱۳۸۲/۰۵/۱۵ ۱۳۹۵/۰۶/۰۳

۱۳۸۲/۰۵/۱۵	تحرک بی وقفه	بسترسازی فرهنگی
۱۳۸۲/۰۵/۱۵	حضور فعال در معاهدات	در کشورهای منطقه

گزاره های صریح یا مفاهیم ضمنی مستخرج از تحلیل محتوای کیفی فرمایشات امام خامنه ای نشان می دهد که از اصول مهم و تاثیر گذار، راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی، می توان به بهره گیری از فن آوری های نوین، پرهیز از موازی کاری، سازماندهی و انسجام مدیریتی، توسعه قدرت نرم نظام و بسترسازی فرهنگی در کشورهای منطقه که در شکل ذیل ترسیم گردیده است، اشاره نمود.

شکل ۱: الگوی راهکار های پیش روی دیپلماسی فرهنگی

واکاوای راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی ایران با تاکید بر اندیشه امام خامنه ای (مد
ظله العالی) / رجبی ده برزویی

راهکارهای دیپلماسی فرهنگی در اندیشه سیاسی امام خامنه ای یکی از راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی این است که نسبت به شناسائی محیط و عوامل تهدید زا در حوزه فرهنگ اقدام نموده و با کمک متولیان امر به مراجع سیاستگذار و تصمیم گیر ، استراتژی های لازم برای مقابله که حاصل همفکری نیروهای متخصص این حوزه، اعم از کارگزاران نظام، استادان دانشگاه و حوزه است را در قالب مدیریت راهبردی دیپلماسی فرهنگی تصویب و بر اساس آن ، برنامه ریزی، سازماندهی، اجراء و نظارت کند که با توجه به آسیب های پیش رو دیپلماسی فرهنگی می توان راهکارهای را بیان نمود. از مقولات مستخرجه از بیانات امام خامنه ای می توان به استفاده از ظرفیت ها، ابتکار عمل، کارآمدی، اصلاح ساختارها، هماهنگی دستگاه ها، انسجام، مدیریت جهادی، دیپلماسی فعال، توزیع قدرت متناسب، تحرک بی وقفه و حضور فعال در معاهدات را نام برد. نتایج پژوهش حاضر نشان می دهد که از اصول مهم و تاثیر گذار راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی می توان به بهره گیری از فن آوری های نوین، پرهیز از موازی کاری ،سازماندهی و انسجام مدیریتی ، توسعه قدرت نرم نظام و بسترسازی فرهنگی در کشورهای منطقه اشاره کرد.

۱- بهره گیری از فناوری های نوین

با بهره برداری از فن آوری های دیجیتال و سایر مانند ماهواره و اینترنت می توان پیام های دیپلماسی فرهنگی را با کمترین هزینه و بیشترین مخاطب در مسیر دیپلماسی فرهنگی قرار داد. این فن آوری ها در همه ابعاد و مولفه های دیپلماسی فرهنگی دارای کاربرد هستند. در این میان این هنر دولت هاست که بتوانند به میزان بالایی منافع خود را در راستای ارزش های جهان شمول قرار دهند و منافع ملی خود را در میان مفاهیم جهانی، بازتعریف کنند(میرفخرایی و بندپی، ۱۳۹۶: ۳).

امام خامنه ای در این خصوص اشاره دارند: توجه داشته باشید که طرف مقابل (جبهه دشمن) روی این نکته بخصوص توجه دارد، روی این نکته برنامه ریزی می کنند. بر روی همین نقطه

دیپلماسی علمی برنامه‌ریزی می‌کنند و اهداف خودشان را دنبال می‌کنند. اگر با توجه، با آگاهی، با بصیرت، کار انجام بگیرد، ما کاملاً موافق هستیم. از پیشرفت علمی ما هم راضی نیستند. بخشی از این کارهایی که امروز در زمینه تحریم و امثال اینها مشاهده می‌کنید، مربوط به همین است که نمی‌خواهند جامعه ایرانی به این اقتدار درونزا دست پیدا کند؛ که اقتدار علمی، یک اقتدار درونزا است.

(بیانات مقام معظم رهبری در دیدار اساتید دانشگاه‌ها ۱۳۹۲/۰۵/۱۵)

۲- پرهیز از موازی کاری

مقام معظم رهبری در این زمینه اشاره دارند که: من هیچ نمی‌پسندم که دستگاه‌های مختلف، هر کدام در سطح بین‌المللی با نام‌های مختلف کار فرهنگی بکنند و هر کس برای خود سازی بزند، این کار درست نیست، این اصطکاک و خنثی کردن و استفاده نکردن از امکانات است و هیچ به مصلحت نیست (حدیث ولایت ۱۱/۰۷/۱۳۸۰). یکی از موانع توسعه دیپلماسی فرهنگی وجود نهادهای موازی با اهداف یکسان است، مانعی که می‌تواند چالش‌های سوء مدیریت فرهنگی، افزایش هزینه‌های مرتبط، تضعیف فرآیند نظارت بر نحوه مدیریت و زمان بر شدن و سلیقه‌ای شدن تصمیم‌گیری را در حوزه مدیریت کلان و راهبردی سیاست‌های فرهنگی ایجاد کند. بنابراین متولیان سیاست‌های فرهنگی، هنگامی می‌توانند از اقدامات موازی و یا هزینه‌ای شدن بیهوده ظرفیت‌ها و قابلیت‌های نظام جلوگیری کنند که با تاکید بر الویت‌های سیاست‌های فرهنگی نظام در سند چشم‌انداز از یک سو و همچنین تسط بر الویت‌های آمریکا در سیاست براندازی نرم از سوی دیگر و انسجام فکر و عمل وسایل انسجام مدیریتی به معنای تمرکز در سیاستگذاری و تکثیر در اجراء را فراهم آورند (رستگاری، ۱۳۹۵: ۱۴۳).

امام خامنه‌ای در این خصوص اشاره دارند: کار موازی چند عیب دارد: اولاً هزینه انسانی زیادی بی‌جا مصرف می‌شود، ثانیاً هزینه مالی زیادی مصرف می‌شود، ثالثاً تناقض در تصمیم‌گیری‌ها به وجود می‌آید - وقتی دو دستگاه مسئول یک کاری هستند، این یک تصمیم می‌گیرد، آن هم یک تصمیم دیگر می‌گیرد - و رابعاً از همه بالاتر، مسئولیت لوٹ می‌شود.

(بیانات مقام معظم رهبری در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت ۱۳۸۹/۰۶/۰۸)

۳- سازمان دهی و انسجام مدیریتی

سازمان مجموعه مرکبی است از واحدهای جزئی که هر یک به سود بقیه، عهده دار انجام کار معین می‌باشند (پرهیزگار، ۱۳۸۲: ۱۵). سازماندهی مستلزم آن است که منابع یعنی افراد، سرمایه و تجهیزات به موثرترین شیوه برای حصول هدف‌ها فراهم شود، بنابراین

واکوی راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی ایران با تاکید بر اندیشه امام خامنه ای (مد

ظله العالی) / رجبی ده برزویی

سازماندهی شامل ترکیب و یگانه سازی منابع است (رابینز، ۱۳۹۷: ۱۴). پس از برنامه-ریزی، سازماندهی به دلیل اهمیت خاص آن دارای اهمیت بسیار زیادی است. اهمیت مطالعه سازمان و روش‌های سازماندهی در این است که ارگان‌های سازمان یافته‌تر از کارآیی بیشتری برخوردار هستند و کارکنان‌شان از رضایت شغلی بالاتری برخوردار هستند.

هدف از «سازماندهی»، تقسیم کار در مجموعه است تا هرکاری به مسئول لایق و متخصص سپرده شود و افراد به صورت یک مجموعه کاملاً منسجم و مکمل عمل کنند و با رعایت سلسله مراتب با مدیریت در ارتباط باشند. در سیره پیامبر (ص) آمده که ایشان حتی برای رساندن یک پیام، بررسی می‌کرد و کسی را برمی‌گزید که از همه برای ابلاغ آن شایسته‌تر باشد. سازماندهی بدان حد است که حضرت عمل به آن را یکی از نشانه‌های خردمندی می‌داند و در پاسخ به سؤال فرد که پرسیدند خردمند را برایشان وصف کند، فرمودند: خردمند کسی است که هر چیزی را در جای خود قرار دهد (نهج البلاغه، ۷۹).

امام خامنه ای در این خصوص اشاره دارند: با انسجام و اتحاد کلمه و همدلی، کشور در سیاست خارجی و مسائل جهانی عزت و هیبت پیدا می‌کند؛ و در اجرای مقررات و سیاست‌های لازم در داخل، قدرت می‌یابد

(بیانات مقام معظم رهبری در دیدار نمایندگان مجلس، ۱۳۸۴/۰۳/۰۸)

۴- توسعه قدرت نرم نظام

مؤلفه‌های قدرت نرم در دوران معاصر نسبت به مؤلفه‌های سنتی قدرت و به‌عنوان معیاری برای ارزیابی قدرت ملی کشورها اهمیت بیشتری یافته است. یکی از این مؤلفه‌ها رویکردهای سیاست خارجی و دیپلماسی کشورهاست که در کنار قدرت نظامی و پایگاه مردمی نظام‌های سیاسی می‌تواند نقشی اساسی در توسعه قدرت ملی کشورها ایفا کند. ایران با اتکا به قدرت نرم خود، در کنار قدرت نظامی و اقتصادی، توانسته از سال ۲۰۰۸ به این سو، دامنه نفوذش را در منطقه غرب آسیا به سرعت گسترش دهد. در ادبیات روابط بین‌الملل، ضریب نفوذ، یکی از مؤلفه‌های اثرگذاری دولت‌ها قلمداد می‌شود. در قالب نفوذ، قدرت منطقه‌ای می‌کوشد دیگر دولت‌ها را به ادامه عمل یا سیاستی وادار کند که در زمینه منافع اوست.

قدرت نرم توانایی به دست آوردن چیزی است که می‌خواهیم با جذب و اقناع سایرین جهت تحقق اهداف خود کسب کنیم (بیگی، ۱۳۸۸: ۳۰). قدرت نرم به زبان ساده به معنای توانایی در ایجاد جاذبه است؛ جاذبه‌ای که تأثیرگذاری بر مخاطب را آسان تر می‌کند و تأثیرگذاری که

منافع ملی را برآورده می‌سازد. اینکه بخش‌هایی از فرهنگ، تمدن، و منش یک دولت-ملت از منظر بخش عمده‌ای از جهان دارای جذابیت باشد، قدرت نرم آن دولت-ملت تفسیر می‌شود. امام خامنه‌ای در این خصوص اشاره دارند: توان دیپلماسی خودمان را در سطح دنیا درست توزیع کنیم؛ یعنی سهم آسیا به تناسب وسعت و توانایی آسیا باید به آسیا داده بشود، سهم آفریقا و آمریکای لاتین همین‌جور.

(بیانات مقام معظم رهبری در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت ۱۳۹۵/۰۶/۰۳)

5- بسترسازی فرهنگی در کشورهای منطقه

زیرا این افراد به عنوان نماد و الگوی فرهنگی کشور باید تلاش کنند تا آسیب‌های احتمالی در این حوزه به حداقل برسد. ذکر این نکته نیز ضروری است که ناقلان پیام‌های فرهنگی کشورمان تنها دیپلمات‌های فرهنگی نیستند. زیرا در عصر حاضر، به دلیل امکان ارتباط الکترونیک و مجازی، دیپلماسی فرهنگی منحصر به دست‌اندرکاران سیاست خارجی نیست بلکه همه مردم می‌توانند حاملان فرهنگ ایرانی - اسلامی باشند و دیگر جوامع را از غنای فرهنگی و تمدنی ایران آگاه سازند.

توجه به دیپلماسی فرهنگی از آنجا اهمیت پیدا می‌کند که دولت‌های مختلف سرمایه‌گذاری‌های عظیمی را در این جهت انجام داده و برای پیشبرد اهداف ملی خود به این نوع از دیپلماسی توسل می‌جویند و کشورمان نیز با توجه به این اصل حیاتی برای تأمین منافع خود در عرصه جهانی به بهترین شکل ممکن از این ابزار سود خواهد جست.

امام خامنه‌ای در این خصوص اشاره دارند: ما صریحاً و علناً به همه گفته‌ایم: ما دست دوستی به سمت همه‌ی دولت‌های مسلمان منطقه دراز می‌کنیم؛ ما با دولت‌های مسلمان هیچ مشکلی نداریم. البته روابطمان با بسیاری از همسایه‌ها یعنی اغلب همسایه‌هایمان هم روابط دوستانه و برادرانه است. در شمال، در جنوب، در غرب و در شرق، کشورهایی که دوروبر جمهوری اسلامی ایران هستند، با ما روابط خوب دارند.

(بیانات مقام معظم رهبری در دیدار اعضای مجمع جهانی اهل بیت علیهم‌السلام و اتحادیه‌ی

رادیو و تلویزیون‌های اسلامی ۱۳۹۴/۰۵/۲۶)

نتیجه‌گیری :

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، کشور ایران به منظور پیگیری منافع ملی خود در فراسوی مرزهای بین‌المللی در بُعد نرم افزاری قدرت تکیه داشته است. لذا استفاده از ابزار دیپلماسی فرهنگی در مناسبات خارجی جمهوری اسلامی ایران جایگاهی ممتاز دارد. چنین به نظر می‌

واکاوی راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی ایران با تاکید بر اندیشه امام خامنه ای (مد

ظله العالی) / رجبی ده برزویی

رسد که کشورمان از ظرفیت بالا و مطلوبی در زمینه دیپلماسی فرهنگی برخوردار است. مقام معظم رهبری در دیدار سفرا و نمایندگان سیاسی ایران در خارج از کشور می فرمایند: عرصه دیپلماسی، عرصه مبارزه است، در این مبارزه باید قوی باشید. اگر می خواهید قوی باشید، ارتباط با خدا را مستحکم کنید؛ هم خودتان، هم خانواده تان. خانواده را مهم بشمرید؛ چه خانواده بزرگ دیپلماسی. از آنجا که دیپلماسی فرهنگی در بلندمدت اثرگذاری مناسبی بر روی ملت ها داراست و در ارتقا درک متقابل میان فرهنگ ها موثر واقع می شود، بنابراین در دنیای امروز بسنده کردن به کاربرد شیوه های گذشته در زمینه دیپلماسی پاسخگوی نیازهای کنونی در توسعه روابط با کشورها نمی باشد، لذا لازم است که راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی را شناخت و ساز و کارهای جدیدی برای دیپلماسی فرهنگی تعریف کرد تا قابلیت ها و توانایی های خویش را در سیستمی متشکل از اهداف دولت، ابزارهای فرهنگی و انتقال حجم وسیع انتقال اطلاعات به کار گرفت. ایران با توجه به مولفه های عظیم فرهنگی از قابلیت منحصر به فردی در این زمینه برخوردار است که متاسفانه به نحو شایسته تاکنون از آن استفاده نشده است.

نیل به تمدن نوین اسلامی، بدون ایجاد ائتلاف های منطقه ای و تلاش برای شکل گیری امت اسلامی امکان پذیر نیست. شناخت الزامات این نگاه و عمل به آنها، کلید گذر از گام نخست انقلاب به گام دومی است که رهبر معظم انقلاب ترسیم کرده است. برای این منظور ایران اسلامی می بایست تبدیل به الگو و خاستگاه تمدن نوین اسلامی شود. ارائه تصویر شایسته از دستاوردهای نظام جمهوری اسلامی در خارج از مرزهای این کشور و روایت شایسته از ایران قوی، نیازمند توجه ویژه به امور فرهنگی بین المللی در نهادهای سیاستگذار است. رصد محیط بیرونی و سنجش تاثیرگذاری یا تاثیرپذیری محیط داخلی از آن و پایش جایگاه ایران و اسلام در جهان از جمله اقداماتی است که نقش تعیین کننده در شناسایی اولویت ها و سیاستگذاری در عرصه دیپلماسی فرهنگی و بسط منظومه گفتمانی - فرهنگی انقلاب اسلامی در آن سوی مرزها دارد. رایزنان فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به عنوان دیدبانان حاضر در میدان، تلاش دارند تا به حلقه اتصال نهادهای داخلی و بیرونی در عرصه سیاستگذاری فرهنگی تبدیل شوند. در نهایت این که وزارت امور خارجه به عنوان مسئول عرصه شناسایی و شناساندن در آن سوی مرزها، نقش مهمی در تحلیل محیط بیرونی و انطباق اهداف و نیازهای فرهنگی کشور با آن محیط ایفا می کند. قطعا در ارتباط ساختاری، فرآیندی و عملیاتی عمیقی که میان این

وزارتخانه و دیگر نهادهای فرهنگی وجود دارد، شاهد وقوع تحولات بسیار موثر و دلگرم‌کننده‌ای در داخل و آن‌سوی مرزها خواهیم بود.

منابع:

-قرآن کریم

- نهج البلاغه

- افتخاری، اصغر (۱۳۸۹)، قدرت نرم، فرهنگ و امنیت (مطالعه موردی بسیج)، تهران: انتشارات امام صادق (ع).

- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار نمایندگان مجلس. ۰۸/۰۳/۱۳۸۴.

-بیانات مقام معظم رهبری در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت ۰۳/۰۶/۱۳۹۵.

-بیانات مقام معظم رهبری در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت ۰۸/۰۶/۱۳۸۹.

- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مسئولان وزارت امور خارجه، سفر و روسای نمایندگی‌های جمهوری اسلامی ایران در خارج کشور ۱۴۰۲/۰۳/۱۳.

- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار اساتید دانشگاه‌ها ۱۵/۰۵/۱۳۹۲.

- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار اعضای مجمع جهانی اهل بیت علیهم‌السلام و اتحادیه‌ی رادیو و تلویزیون‌های اسلامی ۲۶/۰۵/۱۳۹۴.

-بیگی، مهدی (۱۳۸۸)، قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).

- پرهیزگار، کمال (۱۳۸۲) تئوریهای مدیریت، تهران: انتشارات اشراقی

- حدیث ولایت (۱۳۸۳)، بیانات مقام معظم رهبری تهران: موسسه پژوهشی و فرهنگی انقلاب اسلامی ۱۳۸۳/۱۲/۲۷.

- حدیث ولایت (۱۳۸۰)، بیانات مقام معظم رهبری تهران: موسسه پژوهشی و فرهنگی انقلاب اسلامی ۱۳۸۰/۱۱/۰۷.

-درخشه، جلال و کلیشمی، علیرضا (۱۳۹۶)، "دیپلماسی فرهنگی و قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در ایتالیا: فرصت‌ها و تهدیدها"، پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام، جلد هفتم،

شماره ۲، صص ۲۷-۵۳، <https://priw.ir>

واکاوای راهکارهای پیش روی دیپلماسی فرهنگی ایران با تاکید بر اندیشه امام خامنه ای (مد

ظله العالی) / رجبی ده برزویی

-دهشیار، حسین، (۱۳۸۷)، "جهانی شدن: تک هنجاری طلبی ایالات متحده آمریکا"،

فصلنامه سیاست خارجی، سال چهارم، شماره ۲، صص ۷۳-۹۶، <http://www.roir.ir>

- رابینز، استیفن (۱۳۹۷) "مدیریت رفتار سازمانی"، ترجمه علی پارسائیان، موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی

- صالحی امیری، سیدرضا و محمدی، سعید (۱۳۸۹)، دیپلماسی فرهنگی، تهران: انتشارات ققنوس

- صباغیان، علی (۱۳۸۶)، دیپلماسی چیست؟ روزنامه همشهری آنلاین ۱۳۸۶/۰۵/۲۱

<https://www.hamshahrionline.ir>

- عباسی، کریم، قائم پناه، صمد، شمسینی غیاثوند، حسن و اطهری مریان، سید اسدالله (۱۴۰۲)، تاثیر قدرت نرم در امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران از منظر آیت الله خامنه ای، فصلنامه پژوهش های سیاسی و بین المللی، دوره ۱۴، شماره ۵۴، صص ۴۹-۲۴.

<https://jpir.takestan.iau.ir>

- میرفخرایی، سیدحسن و بندپی فیروزمندی، مجید (۱۳۹۶)، "دیپلماسی فرهنگی ایران در آسیای مرکزی و قفقاز: فرصت ها و چالش ها"، فصلنامه مطالعات اوراسیای مرکزی، دوره

دهم، شماره ۲، صص ۴۳۳-۴۴۸، <http://ensani.ir>

- نای، جوزف، (۱۳۸۹)، قدرت نرم، ابزارهای موفقیت در سیاست بین الملل، سید محسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، تهران: دانشگاه امام صادق (ع)

- هدایتی شهیدانی، مهدی، رضاپور، دانیال، گلستانی، علی و اسکندری نسب، علی (۱۳۹۸)، معیارهای تقویت کننده دیپلماسی فرهنگی در اندیشه امام خامنه ای (مدظله العالی)، فصلنامه مطالعات میان فرهنگی، سال ۱۴، شماره ۴۱، صص ۸۹-۱۱۲.

- Cummings, Milton C. (2003), Cultural Diplomacy. Washington DC: Centre for Arts and Culture.

- Malone, Gifford D. (1988). Political Advocacy and Cultural Communication: Organizing the Nation's Public Diplomacy, US: University Press of America.

- Ninkovich, Frank. (1996). U.S. Information Policy and Cultural Diplomacy. Foreign Policy Association.

Nye, Joseph, (2004). Soft Power and Leadership, Compass: A Journal of Leadership. (Compass is published by the Center for Public Leadership, John F. Kennedy School of Government, Harvard University.)